

Hedda Engnæs Johnsen

ISRAEL I FARE

Norsk pressedekning av forløpet til
seksdagerskrigen

Bacheloroppgave i MLHIST

Veileder: Tore Tingvold Petersen

Trondheim, november 2018

Hedda Engnæs Johnsen

ISRAEL I FARE

Norsk pressedekning av forløpet til
seksdagerskrigen

Bacheloroppgave i MLHIST
Veileder: Tore Tingvold Petersen
Trondheim, november 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Innholdsfortegnelse

1. Historisk bakgrunn	2
2. Problemstilling og avklaringer	3
2.1. Problemstilling og hypoteser	3
2.2. Avgrensing av periode	4
2.3. Begrepsavklaringer	4
3. Bakgrunnen for konflikten fra 1956	5
4. Drøfting	6
4.1. Hovedkildene	7
4.2. Det politiske landskapet i Norge	8
4.3. STARTFASEN: Diplomati og norske styrker	9
4.4. YTTERLIGERE ESKALERING: Stengningen av Tiranstredet	12
4.5. DEN SISTE UKEN: Forsvarsavtale og samlingsregjering	15
4.6. Krigsutbruddet	20
5. Konklusjon	21
6. Bibliografi:	23
6.1. Litteratur:	23
6.2. Nettsider:	23
6.3. Avisartikler	24

1. Historisk bakgrunn

Historien til området Palestina og tanken om en jødisk stat strekker seg tilbake til det jødiske kongedømmet på Kong David sin tid, ca. år tusen før Kristus. Det moderne Israels historie begynner derimot med sionismen og jødeforfølgelsene på slutten av 1800-tallet.¹

Jødene ble utsatt for forfølgelser (pogromer), spesielt i Øst-Europa og Tsarens Russland, noe som førte til at flere utvandret til Palestina mot slutten av 1800-tallet. Theodor Herzl ble den store pådriveren for denne utvandringen og tanken om en egen jødisk stat i sin bok «Der Judenstaat». Dette kom til uttrykk på den første jødiske verdenskonferanse i Basel i Sveits i 1897.² Det skulle imidlertid ta 20 år før den jødiske verdenskonferansen fikk gjennomslag for sitt ønske, da Storbritannia lovet jødene et nytt hjemland i 1917 i den såkalte «Balfourerklæringen». Under første verdenskrig erobret britene Palestina-området fra det osmanske riket, hvorpå de fikk Transjordan og Palestina som mandatområder. Stadig flere jøder strømmet til området i årene frem mot andre verdenskrig, hvor de kjøpte opp eiendommer og begynte å dyrke jorden. Kort etter begynte det å bryte ut uroligheter mellom de nyankomne jødene og palestinere/arabere. Den jødiske innvandringen under britenes mandattid økte sterkt.³

Etter andre verdenskrig kom det svært mange jødiske overlevende fra konsentrasjonsleirer til det britiske mandatområdet Palestina. Jødene hadde svært stor sympati i verdenssamfunnet, men uroligheter mellom jødene og arabere blusset opp igjen i 1946-1947.⁴ Storbritannia, som mistet mange soldater i terroraksjoner fra begge parter, valgte å overlate problemet rundt fremtiden for mandatområdet Palestina til det nyetablerte FN,⁵ som nedsatte en kommisjon – United Nations Special Commission for Palestine (UNSCOP) for å utrede problemet.⁶ Deres forslag ble fremsendt til FNs generalforsamling, og gikk ut på at området skulle deles i to deler, hvor de to partene skulle få 49% hver. De gjenværende 2%, som var Jerusalem og nærområdet (inkludert Betlehem) skulle styres av FN (Corporatus separatum).⁷

¹ Waage, H.H. (2013). *Konflikt og stormaktspolitikk i midtøsten*. 18-21

² Ibid: 26-33

³ Oren, M.B. (2002). *Six days of war*. 2-6; Waage 2013: 31-36, 62-70, 76-80

⁴ Waage 2013: 93-97

⁵ Oren 2002: 1-6

⁶ Rogan, E. (2012). *The arabs, a history*. 315-316

⁷ Brigader Einar Johnsen, tidligere Head of Mission ved TIPH (2010-2012, 2016-2018) og tidligere Deputy Head of Mission ved UNTSO (2013-2015). Personlig kommunikasjon, 27. august 2018; Waage 2013: 100-106

Da det skulle stemmes over delingsplanen i FNs generalforsamling 30. november 1947 fikk planen flertall. Norge var blant landene som stemte for delingsplanen, som omfattet etableringen av en jødisk stat. Araberlandene avsto derimot fra avstemningen i protest, mens jødene, som da var den svake part, godkjente delingsplanen.⁸ Britene trakk seg ut fra området 14. mai 1948. Samme dag erklærte jødene Staten Israel for opprettet, og fikk umiddelbar anerkjennelse fra begge supermaktene; Sovjetunionen og USA.⁹

Dagen etter, 15. mai, angrep alle Israels arabiske naboer - Egypt, Syria, Libanon og Jordan - landet. Jødene seiret overraskende over de arabiske landene, og i våpenstillstandsavtaler fremforhandlet av FN våren 1949, fikk Israel utvidet sitt landområde fra det opprinnelig tiltenkte 49% til hele 78%. Egypt hadde vunnet Gaza-stripen, og Jordan annekterte den resterende del av Vestbredden. Det landet som av FN var tiltenkt en palestinsk stat var i stedet delt opp mellom Israel, Egypt og Jordan.¹⁰

Krigen i 1948-49 blir av jødene omtalt som 'The war of Independence'. Blant araberne kalles krigen 'al-Nakba': 'katastrofen'.¹¹ Utfallet av krigen formet det geopolitiske landskapet i området frem til i dag; hovedsakelig ble Israel ikke lengre regnet som en svak stat eksisterende på arabernes premisser, men i stand til å forsvare seg selv.¹²

2. Problemstilling og avklaringer

2.1. Problemstilling og hypoteser

Denne oppgaven vil se nærmere på og tolke hvordan norsk presse dekket forløpet til krigen, under problemstillingen:

Var norsk pressedekning, i Aftenposten og Dagbladet, av konflikten mellom Israel og dets arabiske nabostater i tiden før utbruddet av seksdagerskrigen pro-israelsk?

⁸ Rogan 2012: 318-319

⁹ Waage 2013: 112

¹⁰ E. Johnsen, personlig kommunikasjon 2018; Oren 2002: 4-6; Waage 2013: 121-128

¹¹ Oren 2002: 6

¹² Waage 2013: 100-124

I arbeidet med oppgaven har jeg også gjort meg opp to hypoteser om hva kildematerialet vil vise: Jeg forventer at pressedekningen er pro-israelsk, i begge aviser. Jeg forventer også at Dagbladet er tydeligere i sitt standpunkt og Aftenposten mer nøytral.

2.2. Avgrensing av periode

Midtøsten-konflikten er en svært omfattende konflikt som har vedvart i flere tiår. I løpet av tiden har konflikten utviklet seg og kriger og kriser har oppstått. Norske holdninger til konflikten har også endret seg.¹³ Seksdagerskrigen var en av de mest omveltende hendelsene i området, og det vil være interessant å se hvordan norsk presse dekket og fremstilte konflikten i denne perioden. I en oppgave med begrenset omfang som denne, er det ikke mulig å få skrevet uttømmende nok om utviklingen over lang tid.

Denne oppgaven vil basere seg på norsk pressedekning av den mest dramatiske tiden før selve krigsutbruddet; fra den egyptiske president Abdel Gamal Nasser utviser FN-styrkene i Sinai 16. mai, til Israels angrep om morgenen 5. juni. Denne perioden er valgt fordi den gir et rikere utvalg av pressedekning og samtidig gir et verdifullt innblikk i både hvordan pressen dekker de første dagene av en eskalerende situasjon og utviklingen frem mot det endelige krigsutbruddet.

2.3. Begrepsavklaringer

Aftenposten og Dagbladet utgjør hovedkildene for denne oppgaven og disse vil tidvis omtales under begrepet 'norsk presse'. Tradisjonelt har Aftenposten og Dagbladet vært ulikt politisk orientert. De vil derfor kunne gi et bilde av hvordan de politiske strømningene i Norge var på denne tiden samt et innblikk i hvordan folkeopinionen rundt konflikten var.

Med ordet 'forløp' menes tidsperioden fra 16. mai til 5. juni, fra konflikten begynte å eskalere til utbruddet av krigen om morgenen 5. juni.

Det svært brede begrepet 'Midtøsten-konflikten' er åpent for svært mange tolkninger. I dag snakker vi gjerne helst om 'Israel-Palestina konflikten'. I tiden fra Suezkrisen til seksdagerskrigen var det derimot ikke noe 'Palestina' som ble regnet som en del av konfliktbildet. Den gangen var palestinerne generelt regnet som en folkegruppe i Jordan, som dagens Vestbredden var en del av. Konflikten var derfor mer enn Israel-Araberland-konflikt'.

¹³ Hagelund 1983: 17-19, 80-98; Tveit 1996: 394-398, 451-460

For enkelhets skyld vil konflikten som resulterte i seksdagerskrigen bli referert til som 'Midtøsten-konflikten' i denne oppgaven.

Begrepet 'araberstatene' kan også by på utfordringer. I denne oppgaven er de fire hovedaktørene i Midtøsten Israel, Egypt, Jordan og Syria. Av disse vil de tre arabiske landene Egypt, Jordan og Syria bli omtalt som 'de arabiske nabolandene'. Det var en rekke internasjonale aktører som også påvirket konflikten; 'de vestlige stormaktene' vil omfavne USA, Frankrike og Storbritannia, som er de vestlige statene som tradisjonelt har hatt mest innflytelse i området. Når det skrives om 'supermaktene' beskriver dette USA og Sovjet, som i 1967 sto på hver sin side i Midtøsten-konflikten (som i de fleste andre konflikter).

3. Bakgrunnen for konflikten fra 1956

Da den egyptiske president Nasser i 1956 nasjonaliserte Suez-kanalen og blokkerte Tiranstredet, ved inngangen til Akababukten, for israelske skip og varer, rykket israelske styrker inn i Sinai. I dag vet vi at felttoget var planlagt sammen med Storbritannia og Frankrike for å gi disse et påskudd for å gå inn og på nytt overta Suez-kanalen, som de hadde hatt kontrollen over siden den ble åpnet i 1869. Etter at USA intervenerte diplomatisk og Storbritannia og Frankrike måtte gi seg,¹⁴ ble de tre vestlige landene garantister for Israels tilgang til Akaba-bukten. Denne garantien var den eneste grunnen til at Israel ga fra seg byen Sharm-el-Sheikh ved Tiranstredet i 1956.¹⁵

Etter Suezkrisen ble det stasjonert en fredsbevarende FN-styrke, United Nations Emergency Force (UNEF), i Sinai, som skulle fungere som en buffer mellom Egypt og Israel. UNEF overvåket våpenstillstandsavtalen i Sinai, Gaza og byen Sharm-el-Sheikh ved Tiranstredet.¹⁶ Israelerne nektet imidlertid å stasjonere noen FN-styrker på israelsk side av grensen. Utfallet av Suezkrisen la grunnlaget for den situasjonen som endte med seksdagerskrigen i 1967.¹⁷

Etter Suezkrisen sto Nasser igjen som den største politiske vinneren. Han hadde ydmyket Storbritannia og Frankrike og opplevde et enormt oppsving i Egypt.¹⁸ Storbritannia og

¹⁴ Waage 2013: 187-192, 199-201, 202-208

¹⁵ Oren 2002: 10-12

¹⁶ Forente Nasjoner u.å. A

¹⁷ Waage 2013: 206-207, 341-343

¹⁸ Tveit, O.K. (1996). *Alt for Israel*: 284-303

Frankrike hadde nå for alvor mistet sin innflytelse i Midtøsten til USA og Sovjet.¹⁹ Israel hadde vunnet en militær seier i Sinai, men Nasser og Egypt var den største politiske vinneren, da han sikret egyptisk kontroll over Suezkanalen og dens store økonomiske betydning.²⁰ Nasser sto frem som den fremste lederen blant de arabiske landene i Midtøsten, en posisjon han beholdt frem til seksdagerskrigen.²¹

I de knappe elleve årene fra Suezkrisen til mai 1967 overvåket UNEF våpenstillstandsavtalen mellom Egypt og Israel. De statsløse palestinerne, som etablerte Palestinian Liberation Organization (PLO) i 1964, drev med gjentatte terroraksjoner mot Israel fra Syria og Gaza, som ofte ble fremprovosert og så gjengjeldt i større skala fra israelsk side.²² I Jordan forsøkte Kong Hussein å få til et bedret forhold til Israel, men det var ikke alltid like enkelt. Over halvparten av Jordans innbyggere var palestinere, og kongen ble stadig mindre populær for det mange mente var en israelf vennlig innstilling.²³ Forholdet mellom de tre arabiske nabostatene Egypt, Jordan og Syria var spent i tiden før 1967,²⁴ og landenes ledere hånet og krenket hverandre i media.²⁵

At de tre landene skulle gå inn i en krig mot Israel sammen i 1967 var derfor lite sannsynlig. Det var også utsikten til en krig i det hele tatt. Krigen i 1967 er kanskje den eneste krigen i Midtøsten-konfliktens lange historie som ingen av partene ønsket. Spesielt Nasser, men også de andre statslederne, ble fanget i sitt eget spill og startet en serie hendelser som etter hvert ikke syntes å ha noen annen utvei enn krig.²⁶ De knappe tre ukene fra Nasser startet å flytte store militære styrker inn i Sinai, som var et brudd på våpenhvileavtalen fra 1956, til Israel startet krigen var svært intense, og situasjonen utviklet seg raskt. Internasjonale og norske aviser og medier fulgte konflikten nøye, særlig siden norske avdelinger deltok i UNEF, og både Dagbladet og Aftenposten hadde utsendte medarbeidere som rapporterte daglig om utviklingen i situasjonen.

4. Drøfting

¹⁹ Rogan 2012: 418; Waage 2013: 202-208

²⁰ Oren 2002: 12-13

²¹ Smith, C.D. (2004). *Palestine and the Arab-Israeli conflict*. 241-243; Waage 2013: 205-208

²² Tveit 1996: 303-315; Waage 2013: 339-341

²³ Waage 2013: 335-337

²⁴ Smith 2004: 253-255, 260-264

²⁵ Oren 2002: 18-39

²⁶ Oren 2002: 70-72; Shlaim, A. (2000). *The iron wall, Israel and the Arab world*: 236; Smith 2004: 253, 274-275; Waage 2013: 349-351

4.1. Hovedkildene

Oppgaven vil se på pressedekningen til to norske aviser, Aftenposten og Dagbladet, av forløpet til seksdagerskrigen i 1967. Aftenposten og Dagbladet ble valgt som hovedkilder da begge avisene er landsdekkende og har ulik politisk orientering. Aftenposten ble grunnlagt i 1860, og var opprinnelig upolitisk, men fra 1880-tallet ble avisen mer orientert mot den politiske høyresiden. Tradisjonelt blir Aftenposten regnet som en konservativ avis. Aftenposten har vært svært anti-kommunistisk og var også opprinnelig positivt innstilt til de fascistiske styrene i Italia, Spania og Tyskland før andre verdenskrig. Aftenposten var også positiv til norsk medlemskap i NATO og EF, en entusiasme Dagbladet ikke delte.²⁷

Dagbladet ble grunnlagt i 1869 og fra 1884 var avisen hovedorgan for partiet Venstre. Fra 1970-tallet ble Dagbladet mer uavhengig partiet, og det offisielle bruddet mellom de to kom i 1977. Dagbladet har uansett tradisjonelt blitt regnet som en venstre-orientert sosialliberal avis. Aftenposten og Dagbladet har tradisjonelt hatt svært ulike meninger rundt store politiske og internasjonale saker. Der Dagbladet har vært en sosialradikal avis, har Aftenposten vært konservativ. Aftenpostens anti-kommunistiske og utenriksengasjerte linje i takt med høyresiden i Norge medførte at avisen var svært støttende ovenfor USA under den kalde krigen.²⁸

Gjennom pressedekningen til Aftenposten og Dagbladet fremstår mediene som svært israelfvennlige. Dekningen var også mer omfattende enn hva jeg hadde antatt, noe som illustrerer både hvor sentral konflikten var, og hvor sterkt den engasjerte det norske folk. Etter dager og uker i avisarkiv ville det ikke kunne skrives en utdypende nok oppgave om all dekningen fra kun disse to avisene i dette tidsrommet. Denne oppgaven bruker i sin drøfting et utvalg artikler fra perioden.

I arbeidet med kildematerialet til denne oppgaven ble jeg overrasket over hvor lite nyansert dekningen av konflikten var, selv om jeg på forhånd forventet at dekningen ville være pro-israelsk. Valget av to aviser med ulik politisk orientering hadde som formål å belyse hvordan konflikten ble oppfattet i Norge. Det at det var så stor likhet mellom de to avisene kan gjenspeile hvordan det norske politiske miljøet var innstilt.

²⁷ Pettersen 2016 A, «Aftenposten»; Pettersen 2016 B, «Dagbladet»; Pettersen 2015, «Norsk presses historie»

²⁸ Pettersen 2016 B; Pettersen 2015

4.2. Det politiske landskapet i Norge

De to avisenes standpunkt i politiske saker hang tett sammen med hvilken politisk retning de svingte mot. Og nettopp det politiske miljøet i Norge kan nok legges til grunn for den brede Israelstøtten som er tydelig i begge avisene. Selv om man i utgangspunktet kunne forventet mer ulik dekning, har pressen gjerne gjenspeilet det politiske miljøet og gir et verdifullt innsyn i de politiske holdninger på denne tiden, i begge ender av den politiske skalaen.

Karl Emil Hagelund, som var utenriksredaktør i Dagbladet i 1967, skrev i sin bok «Israel – elsket og hatet» at Arbeiderpartiet (AP) var den største politiske forkjemperen for nasjonen Israel²⁹. AP var imidlertid ikke i regjering i 1967. Fra 1965 til 1971 var Per Borten statsminister for koalisjonsregjeringen bestående av Senterpartiet, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti.³⁰

Hagelund beskriver i sin bok 'de tre pillarene' for Israelstøtten i Norge; den ene var Arbeiderpartiet og de to andre var LO og 'Kristen-Norge'.³¹ AP hadde tradisjonelt hatt meget sterke bånd til Israel siden statens fødsel i 1948, da AP og det israelske arbeiderpartiet Mapai hadde mye til felles. De hadde begge vært 'statsbyggende' partier i sine land; Arbeiderpartiet i Norge fra 1935 og spesielt etter andre verdenskrig; Mapai siden staten Israels opprettelse.³² Partisekretæren i AP, Haakon Lie, var også personlig en nær venn av Mapai-partiets leder og Israels første statsminister David Ben-Gurion³³. Det norske arbeiderpartiet hadde dominert norsk politikk frem til Per Bortens regjering i 1965, dette var første gang siden 1935 at AP var i opposisjon. I Israel var Mapai fremdeles det ledende partiet og de to partiene var solidariske ovenfor hverandre, både politisk og på et personlig nivå³⁴. Det var dermed grunn til å tro at Dagbladet ville stille seg i stor grad pro-israelsk i konflikten. Arbeiderpartiets sterke tilknytning til Israels ledende parti Mapai³⁵ bidro nok til den israell-vennlige holdningen Dagbladet inntok i sin dekning av konflikten.

Det var altså en gjennomgående enighet i norsk politikk rundt Israelstøtten, selv om AP kanskje var mer fokusert på selve staten Israel. Det var ikke et spørsmål i hverken regjering eller opposisjon hvor Norge stilte seg, så vel i Midtøsten-konflikten som i den kalde krigen generelt. Den kalde krigen kan nok også legges til grunn for den sterke polariseringen mellom Israel og de arabiske nabolandene i den norske pressedekningen. Med supermaktens innblanding ble

²⁹ Hagelund, K.E. (1983). *Israel – Elsket og hatet*.

³⁰ Tvedt K. A. 2018, «Per Borten»

³¹ Hagelund 1983: 19

³² Selbekk, V. (2013). *Korset og davidstjernen: Norge, jødene og Israel – fra 1814 til i dag*. 164-167

³³ Hagelund 1983: 31-32

³⁴ Selbekk 2013: 159-162, 164-167, 173-178; Tveit 1996: 289

³⁵ Hagelund 1983: 23-27

konflikten straks varmere, selv om både Sovjet og USA forkynte en diplomatisk løsning og advarte mot aggresjon overfor begge parter. Spesielt USA fryktet å bli dratt inn i et 'nytt Vietnam' og var i tillegg relativt sikre på at Israel uansett ville vinne en væpnet konflikt mot sine arabiske naboland.³⁶

Israels militære kapasitet var imidlertid ikke så synlig for de utenforstående. Dette kommer klart til uttrykk i den norske pressedekningen fra Dagbladet og Aftenposten. Både redaktører og utsendte medarbeidere for begge avisene ytret en klar og utvilsom uro for Israels utslettelse, til tross for at landet hadde seiret over sine naboer i tidligere kriger.³⁷

I Norge var altså sympatien med Israel tydelig, både i regjeringkretser, i opposisjonen og blant folket. Det var etablert sterke politiske og personlige bånd, særlig mellom AP og det israelske arbeiderpartiet Mapai. Stormaktene var bekymret for utviklingen og manet partene til en diplomatisk løsning. Utfallet av en krig ville være usikkert.

4.3. STARTFASEN: Diplomati og norske styrker

Etter Suezkrigen i 1956 var hverken de arabiske nabolandene eller Israel og deres støttende stormakter fornøyde med status quo og visste at en ny krig var bortimot uunngåelig. Det var derimot ingen av partene som hadde noen interesse av å utfordre status quo på dette tidspunkt.³⁸ Den palestinske nasjonalismen derimot, vokste i Jordan, Egypt, Syria og Libanon. Denne bidro til å eskalere situasjonen.³⁹

Jordans kong Hussein beskyldte Nasser gjentagende ganger for å 'gjemme seg i skjørtene til UNEF'.⁴⁰ Som et svar startet Nasser 15. mai å sende store militære styrker inn i Sinai. Dette området hadde siden 1956 huset den fredsbevarende styrken UNEF. Denne styrken var den eneste bufferen mellom Egypt og Israel, men hadde ikke fått tillatelse til å stasjonere seg på Israels territorium.⁴¹

Det ble derfor oppfattet svært urovekkende for UNEF og andre internasjonale aktører da Nasser begynte å sende militære styrker inn i området.⁴² Situasjonen tilspisset seg ytterligere to dager

³⁶ Oren 2002: 111-116; Waage 2013: 344-348

³⁷ Aftenposten 1967 B: Hellig krig; Christiansen, 1967 A: Nye trusler mot Israel 'Ingen jøde vil overleve krig'; Hagelund 1967: Tidsinnstilt bombe; Moe 1967: Blokade av Akaba-bukta er kvelertak på Israel.

³⁸ Shlaim 2000: 236; Tveit 1996: 334

³⁹ Oren 2002: 1-2; Tveit 1996: 310-315

⁴⁰ Oren 2002: 18-20; Smith 2004: 253

⁴¹ Waage 2013: 341-343

⁴² Oren 2002: 61-75; Tveit 1996: 316-317

senere, da Nasser tok neste skritt og beordret UNEF ut av Sinai. Nassers trekk førte til stor diplomatisk aktivitet i FN og Israels utenriksminister Abba Eban la ut på en diplomatisk rundreise til London, Paris og Washington D.C. for å samle diplomatisk og militær støtte fra de tre landene som hadde vært Israels største støttespillere i tidligere konflikter.⁴³

Den store mengden artikler som ble skrevet om konflikten i mediene i tiden før krigsutbruddet var overraskende. Den norske pressen skrev om konflikten i hver eneste utgave fra tirsdag 16. mai til krigsutbruddet mandag 5. juni. I begynnelsen av perioden forholdt begge aviser seg relativt nøytrale, og den første uken ble det hovedsakelig lagt fokus på FNs diplomati og stormaktene. I tillegg var et av hovedfokusene i begge aviser status på de norske avdelingene og personellet som var i området; spesielt de i UNEF, som var blitt utvist av Egypt.⁴⁴

FN hadde også hatt et militært observatørkorps, United Nations Truce Supervision Organisation (UNTSO), på plass i Midtøsten siden 1948. Observatørstyrken overvåket våpenhvileavtalene mellom Israel og deres arabiske naboland. Disse militære observatørene var i 1967 ledet av den norske generalen Odd Bull som satt i sitt hovedkvarter i Jerusalem og dette brakte naturlig nok ekstra oppmerksomhet om situasjonen.⁴⁵

I mye av dekningen, spesielt i de første dagene, var det altså ikke den konkrete situasjonen i Midtøsten som var hovedfokuset, men de nordmenn som var stasjonert i området. Deler av denne pressedekningen har av plasshensyn blitt kuttet fra oppgaven.

Det blir imidlertid gjort tydelig fra begynnelsen av perioden hvordan Dagbladet stiller seg i konflikten; lederen i Dagbladet 18. mai er svært pro-israelsk, under overskriften «Farlig oppladning i Midtøsten». Ansvarlig redaktør Roald Storsletten brukte en del virkemidler og noen interessante ordvalg. I lederens førte setning kan man lese at «... dette brannfarlige området [...] representert først og fremst i det faktum at det aldri har lyktes å bringe araberstatene på talefot med Israel.» Storsletten kommenterte videre Nassers utvisning av UNEF hvor han mente Nasser «later som han vil ha FN-styrkene ut av både Sinai og Gaza». I et svært interessant avsnitt kan man også lese om de mange syriske «sabotasjeaksjoner mot israelsk territorium.» og videre om hvor mange raid Syria hadde hatt inn på israelsk territorium og hva de hadde utrettet; blant annet sprenging av irrigasjonsanlegg, en pumpestasjon og en

⁴³ Oren 2002: 67-70, 99-103; Tveit 1996: 320-325, 328-333; Waage 2013: 344-349

⁴⁴ Aftenposten 1967 A: Forslag om økt observatørkorps; Dagbladet 1967 B: Kraftigste oppladning siden Suez-krisen; Dagbladet 1967 C: FN ut av Midt-Østen; Heimar 1967: FN-styrkene ut av Gaza.

⁴⁵ Forente Nasjoner u.å. B; Tveit 1996: 303

«israelsk landsby overøst med granatild».⁴⁶ At israelerne besvarte disse angrepene med betydelige gjengjeldesaksjoner ble ikke nevnt. Denne unnlåtelsen illustrerer i hvilket lys avisen ønsket å fremstille Israel.⁴⁷

De første dagene av konflikten var derimot Aftenpostens dekning av konflikten svært nøytral. De utsendte medarbeiderne til de to avisene er kanskje dem som malte bildet av både situasjonen og avisenes holdning til konflikten i de sterkeste farger. Spesielt fargerike var artiklene til Aftenpostens utsending Harald Brynildsen. Hans artikler brukte overveldende mengder patos, og han skrev utelukkende om israelerne og deres kamp.⁴⁸

Ordrbruken i artiklene er interessant. I flere artikler bruktes ord som 'forklarer'; 'viser til' og 'opplyses'. Dette er ord som bidro til å forsterke bildet av israelerne som dem som hadde rett. De snakker sant, og vi [pressen] tror på dem. I flere av de samme utgavene er det også artikler hvor utsagn eller bekjentgjørelser fra Nasser eller andre arabiske ledere ble satt på trykk. I disse artiklene ble det derimot ikke brukt slike positivt ladede ord som det ble ved israelerne; ved uttalelser fra den arabiske siden brukes heller ord som 'hevder'; 'sies det'; og 'angivelig'. Dette er ord som umiddelbart bidrar til å så tvil rundt validiteten til disse utsagnene. Araberne hevdet angivelig mye, men det var ikke noe pressen trodde på. Disse negativt ladede ordene skaper en økende mistillit til den arabiske siden. Her kommer også skjevheten i dekningen frem, noe som nok bidro til å forsterke det anti-arabiske synet avisene hadde.⁴⁹

Bruken av positivt ladede ord -plussord- og negativt ladede ord -minusord- var gjennomgående i hele dekningen og økte i omfang utover i perioden, i takt med at pressens standpunkt i konflikten også ble tydeligere frem mot krigsutbruddet. Det ble generelt brukt mye plussord i dekningen av det israelske perspektivet og mer nøytrale eller minusord i dekningen fra arabisk perspektiv. Dette, i tillegg til at det også var en mye større dekning av Israel og israelerne i møte med konflikten enn det var fra araberverden, medførte at hele dekningen ble en svært ujevn fremstilling. Både Aftenposten og Dagbladet skrev mer omfattende om Israel, i tillegg til at det som ble skrevet også var nærmest utelukkende positivt.⁵⁰

⁴⁶ Storsletten 1967 A: Farlig oppladning i Midt-Østen.

⁴⁷ Shlaim 2000: 235-236

⁴⁸ Brynildsen 1967 A: General Dayan inn som forsvarsminister i Israel; Brynildsen 1967 B: Israelerne er vel forberedt på a krigen kan komme; Brynildsen 1967 C: Borgere i uniform langs Israels truede grenser; Brynildsen 1967 E: Sterkt møte med et lite lands bevegede historie.

⁴⁹ Aftenposten 1967 F: Aggresjonen i Midt-Østen; Dagbladet 1967 D: Rede til krig mot Israel, sier Nasser; Markusson 1967 A: 'Nasser er de fattiges far'.

⁵⁰ Mohr 1967 B: Det evige hat.; Oestermann 1967: Israel frykter en ny München-politikk.

De arabiske lederne var internt i et konfliktfylt forhold, noe som medførte mistillit til hverandres intensjoner.⁵¹ De norske FN-styrkene var viktige i medie-sammenheng og var tidvis viet mye fokus. Israel ble fremstilt i positivt lys, mens de arabiske nabolandene ble fremstilt negativt, mye grunnet sin harde retorikk mot Israel.⁵²

4.4. YTTERLIGERE ESKALERING: Stengningen av Tiranstredet

Nasser ønsket i utgangspunktet ikke krig mot Israel, da han visste at araberlandene ikke var tilstrekkelig oppbygd etter krigene i 1948-49 og 1956 til å bekjempe Israel militært.⁵³ Han ønsket egentlig en mer moderat politisk linje mot Israel, men dette ville i så fall kostet ham prestisje og posisjonen som araberlandenes leder, en posisjon som allerede ble utfordret av Syria og Jordan. Han forsøkte en balansegang mellom å true Israel nok til å vinne tilbake prestisje, men unngå krig. Stengningen av Tiranstredet for israelsk skipsfart og skip som brakte varer til den israelske havnebyen Eilat i enden av Akababukten, var et ledd i denne planen. Stengningen av Tiranstredet ble derimot ansett som en ‘casus belli’ – en årsak til krig – for israelerne.⁵⁴ Nassers trekk bidro umiddelbart til å eskalere situasjonen og krigsutbrudd ble nå ansett som nært forestående.⁵⁵

Denne blokaden av Akaba-bukten førte til dramatik innad i Israel, hvor det oppsto en konflikt mellom politikerne og de militære lederne. Statsminister Levi Eshkol og utenriksminister Abba Eban ville benytte seg av alle mulige diplomatiske muligheter før de eventuelt gikk til krig, i frykt for å miste støtte fra USA.⁵⁶ Denne støtten var livsviktig for å hindre at Sovjet blandet seg inn på arabernes side. De militære lederne derimot, var overbevist (med rette) om at Israel ville slå araberlandene ved å gjennomføre et forkjøpsangrep ved hjelp av den muligheten Nasser hadde gitt dem. En militær seier ville gi Israel mulighet til å konsolidere staten ytterligere.⁵⁷

I Aftenposten 24. mai ble det trykket en artikkel med overskriften «Israelerne er vel forberedt på at krigen kan komme». Artikkelen var skrevet av Aftenpostens utsendte medarbeider Harald Brynildsen. Han brukte svært mye patos i artikkelen, som er overøst med beskrivelser som skulle vekke følelser hos leseren. Brynildsen brukte mye tid på å beskrive hvor vakkert og

⁵¹ Oren 2002: 79

⁵² Aftenposten 1967: B; Kandahl 1967: FN og Midt-Østen; Storsletten 1967 B: Israel i fare.

⁵³ Waage 2013: 334-335, 349-351

⁵⁴ Shlaim 2000: 236-238

⁵⁵ Oren 2002: 18-32, 36-38, 42-46, 48, 64-69, 80-90

⁵⁶ Tveit 1996: 325

⁵⁷ Oren 2002: 75-92, 106-116, 121-126, 132-147

fredelig landet var; «fra luften [...] så Israel like fredelig ut som det alltid gjør – en kyst dukket opp ved et blått og stille Middelhav med slake dønninger mot solgule sandstrender. Innenfor lå grønne marker, appelsinhaver og stubbmark hvor avlingen er høstet». Beskrivelser som denne bidro til en romantisering av landet, og gjorde at det ble mer personlig for leseren. Videre beskrev Brynildsen hvordan unge nå meldte seg til tjeneste; «Det er nesten ikke unge å se – det er de som har fått til oppgave å stå vakt om landets grenser».⁵⁸

Artikkelforfatteren ble også slått av hvor rolig og fattet befolkningen var, skjønt de var besluttsomme: «samtidig blir man slått av israelernes ro og fatning, av at humøret er der», et annet «en gråhåret israeler som har bodd her i 45 år». Slike beskrivelser gjorde at leseren i større grad sympatiserte med israelerne. «Vi har opplevd dette så mange ganger, så det er ikke noe nytt for oss [...] så den eldre mannen rolig og uten store fakker, men med en klar besluttsomhet i stemmen – en besluttsomhet som tydeligvis er karakteristisk for israelerne i dag.» Slike setninger bidro uten tvil til å bygge opp under det positive og sympatiske bildet som ble fremstilt av israelerne; et hardt prøvet folk, som hadde blitt prøvet så meget, både i tidligere tider og nå i nyere tid.⁵⁹

25. mai hadde Dagbladet sin kanskje mest pro-israelske artikkel i sin leder. Den sterke overskriften lyder «ISRAEL I FARE». Hele lederen oste av patos og følelsesladet skildring. Det ble trukket linjer tilbake til 2. verdenskrig og holocaust, for igjen å minne leserne om alle de grusomhetene jødene hadde vært gjennom: «[jødene] som overlevde gasskamre og konsentrasjonsleire»; videre «[Israel] har blitt et tilfluktssted for et hardt prøvet folk, som i århundrene har blitt baktalt og spyttet på.»; og videre «denne staten ble bygd opp av forfulgte mennesker»⁶⁰

Et av de mer interessante avsnittene i lederen satt Israels demokratiske styre opp mot religionen i Egypt og de andre muslimske landene. Dette kan i dag virke ironisk med tanke på at hele grunnlaget for den israelske stat er religiøst samhold.⁶¹ «[israelerne] har klart å bevare sine demokratiske verdier. Selv under de hardeste prøvelser, beholdt de sitt demokrati.» Israelernes demokratiske verdier ble altså understreket i denne lederen.⁶²

⁵⁸ Brynildsen 1967: B

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Storsletten 1967: B.

⁶¹ Bredvei, D. (19. juli 2018). Israel vedtar kontroversiell lov om jødisk nasjonalstat. *NRK*.

⁶² Storsletten 1967: B

Ordbruken i lederen er også interessant, spesielt de svært negativt ladede ordene som ble brukt i beskrivelser av de arabiske landene: «hvitglødende hat»; «slynger om seg»; «til og med religionen tas i bruk»; og «fiendtlige arabiske naboer».⁶³

Sammen med den dramatiske overskriften var det kanskje lederens siste avsnitt som gjorde mest inntrykk, og ga også et inntrykk av hvordan Dagbladet og deres redaktører stilte seg i konflikten; «den militære spenning som i dag er skapt i Midtøsten først og fremst skyldes araberledernes grenseløse og ofte ukontrollerte hat til staten Israel. Vi kan ikke lenger tolerere at politiske ledere nok en gang gjør det til politikk å ville utrydde millioner av jøder».⁶⁴ En sterk og hardtslående sammenligning. Hitler-sammenligninger og følelsesladde påminnelser om alle grusomhetene jødene opplevde under krigen var en gjennomgående tendens i mange av lederne og leserinnleggene som ble trykket. Med holocaust friskt i minne hos mange i den norske befolkningen ga nok disse sammenligningene og skildringene sterk sympati for israelerne hos avisens lesere.

I Aftenposten ble det 27. mai trykket en artikkel av Anton Mohr, som på denne tiden var fast 'utenrikskronikør' i Aftenposten, med tittelen «Eilath». Dette innlegget hadde ingen annen mening enn å minne leseren på hvor 'livsviktig' havnebyen Eilat, innerst i Akababukten var for Israel. Nok en gang et innlegg som hadde som formål å vekke sympati for israelernes prøvelser. I innlegget beskrev Mohr landskapet rundt Eilat, hvordan byen var innesluttet av ørken og fiendtlige naboer. Hvor flink Israel var til å utnytte seg av sine ressurser. Det ble også trukket inn bibelhistorie; «mot nord kunne en jo se opp til Kong Salomos berømte kobbergruver»; og videre «[gruvene] er identiske med dem som omtales allerede i 5. mosebok, 8. kapittel, hvor det heter at 'Herren skal føre Israels folk inn i et land hvis stene er jern og av hvis bjerge du skal uthugge kobber»; og videre «Eilath, efter sagnet den havn der Kong Salomo mottok Dronningen av Saba». Slike beretninger fra bibelsk historie bidro til å underbygge jødernes 'historiske rett' til området.⁶⁵

Et gjentagende virkemiddel i den norske dekningen av forløpet til krigen er det jeg velger å kalle 'David mot Goliat-syndromet': den norske presse, i likhet med store deler av befolkningen, var tilsynelatende i den tro at Israel var mye svakere enn sine arabiske naboland;

⁶³ Storsletten 1967: B

⁶⁴ Ibid

⁶⁵ Mohr 1967 A: Eilath.

en liten heroisk David mot araberlandenes store brutale Goliat. At styrkeforholdet mellom de to ikke var på langt nær slik det ble fremstilt var ikke synlig før krigen brøt ut.⁶⁶

I en artikkel i Dagbladet 27. mai fra en utsendt medarbeider, Markus Markusson i Kairo, ble det under tittelen «Hvem er sterkest i Midt-Østen» ramset opp alt av militære styrker og materiell de arabiske landene hadde og hva de også kunne få av støtte fra andre arabiske land. Også her ser man klare tendenser til David mot Goliat-syndromet.⁶⁷

Mandag 29. mai kan vi i Aftenposten lese en appell fra «26 fremtredende personer i vårt samfunnsliv» til regjeringen, hvor disse ga uttrykk for skuffelse over den raske tilbaketrekningen av UNEF, hvor de så ba regjeringen gjøre sitt beste for å stabilisere situasjonen. En slik appell viser hvordan den norske befolkningen stilte seg i konflikten og ikke bare ‘vanlige folk’, men også disse som ble kalt «fremtredende personer i vårt samfunnsliv». Det gir et innblikk som indikerer at det norske folk var overveldende positive til den israelske stat og fryktet for dens eksistens.⁶⁸

Da den egyptiske president Nasser stengte skipstrafikken til Israel gjennom Tiranstredet ble dette av Israel betegnet som ‘casus belli’ – en direkte årsak til å starte krig. Spenningen økte i Israel og blant de arabiske nabolandene som følge av Nassers trekk.⁶⁹ Både Aftenposten og Dagbladet trykket artikler som bygget opp under støtte til Israel, hvor så vel historiske som dagsaktuelle hendelser ble beskrevet i en nærmest panegyriske støtteerklæring. Det lille truede Israel som et demokratiets fyrtårn ble sammenlignet med de arabiske naboland, hvor fokuset var meget negativt og deres hat til staten Israel fremhevdtes.⁷⁰

4.5. DEN SISTE UKEN: Forsvarsavtale og samlingsregjering

Sent den 30. mai inngikk president Nasser og kong Hussein en felles forsvarsavtale mellom Egypt og Jordan. Denne avtalen kom svært overraskende, da Jordan og den jordanske kongen ikke var på spesielt god fot med hverken Egypt eller Syria. Forsvarsavtalen medførte at alle de tre landene nå var bundet sammen mot Israel.⁷¹ Avtalen kom som et sjokk for israelerne og de vestlige landene. Den diplomatiske rundreisen til utenriksminister Abba Eban hadde ikke gitt

⁶⁶ Tveit: 331-333, 338-341

⁶⁷ Markusson 1967 B: Hvem er sterkest i Midt-Østen.

⁶⁸ Aftenposten 1967 D: Skuffelse over FN's raske tilbaketrekning.

⁶⁹ Oren 2002: 82-90

⁷⁰ Aftenposten 1967 C: Nei til Nasser; Brynildsen 1967: E; Storsletten 1967: B

⁷¹ Oren 2002: 128-137

de ønskede resultater. President Johnsons forsikring om at USA ville støtte Israel så lenge israelerne ikke angrep først var ikke en tilfredsstillende forsikring for den israelske regjeringen eller de militære lederne. Israel fryktet også at diplomatiske løsninger mellom Egypt og USA ville gi Nasser en ny politisk seier slik han fikk i 1956.⁷²

Lederen i Dagbladet denne dagen gikk hardt ut mot Sovjetunionen og deres støtte til araberlandene.⁷³ I en artikkel i avisen var overskriften et sitat: «Kjemp mot synd, og Gud vil hjelpe dere!» Artikkelen beskrev propagandaen som fant sted og stemningen i Kairo; «glødende krigspropaganda»; og «[avisen Al Ahram] skriker»; og videre «folk fulgte med fra balkonger og hustak. Transparentene sa ‘vi vil ha Palestina tilbake!’, ‘vi vil slåss!’, ‘vi står bak Nasser’, ‘vi vil ofre alt, penger, blod og sverd’. Den hellige bok ble sitert: ‘kjemp mot synd og Gud vil hjelpe deg mot seier’»⁷⁴

Videre i artikkelen var det, noe overraskende, også et avsnitt som vekker sympati for hverdagen til befolkningen i Egypt. Det kan ligne på beskrivelsen av israelerne fra 24. mai; «Men i gatene i nærheten fortsatte livet sin vanlige gang i fattigkvarterene her i Kairo. Barn lekte mellom sovende hunder og geiter og beitende sauer og ender og høner som var til salg på basarene. Man kan ikke hjelpe for å tenke på hvor tåpelig det er å bruke tid og penger til krigsforberedelser i en verden som trenger fred for å kunne arbeide og utvikle seg. Denne krisen har vart i 20 år allerede, og den er ikke lett å få slutt på, fordi folk på begge sider er så dypt såret.»⁷⁵

Denne skildringen av dagliglivet i Kairo, som har fokus på noe annet enn det enorme krigshysteriet som rår, er den eneste av sitt slag i pressedekningen jeg har funnet for denne oppgaven.

I Aftenposten ble det 30. mai trykket et leserinnlegg kalt ‘Pro-Israel’. Innlegget startet med en sterk parallell mellom Nasser og Hitler: «For første gang i moderne tid har en ansvarlig statsmann [...] en annen nasjons utslettelse som sitt utvetydige politiske mål. Selv Hitler ydet folkeretten den hyklerske tribut å kle den slags ambisjoner i pene gevanter». Innlegget er gjennomsyret av patos, men det er også mye etos; forfatter Hallvard Rieber-Mohn minnet leseren på at det var vi europeere som bedrev holocaust, og at ‘vi’ derfor hadde et moralsk ansvar ovenfor jødene og var nødt til å stå opp for dem: «som europeere har vi en dyster bakgrunn for å fordømme denne konflikt»; videre skrev han; «vi har, for å uttrykke det brutalt,

⁷² Oren 2002: 99-116

⁷³ Storsletten 1967 C: Sovjetunionen og Midt-Østen

⁷⁴ Markusson 1967 C: ‘Kjemp mot synd, og Gud vil hjelpe dere’.

⁷⁵ Ibid

også en helt spesiell forutsetning: en europeisk erfaring av hva det vil si å innvie et folk til utslettelsen»; og videre «retten til livet er fundamental, og den har i Israels spesielle tilfelle en historisk bakgrunn som er og forblir et åpent sår i Europas samvittighet».⁷⁶

Disse utsagnene fra artikkelforfatteren beskriver sterke følelser, og det er svært tydelig hvor preget han var av konflikten. Han appellerte til lesernes empati og skyldfølelse, vårt moralske kompass i denne konflikten. Han tilegnet Israel også et ganske spesielt ansvar: «Israel er ikke et hvilket som helst område, som Hellas er det utspringet for bærende verdier i menneskehetens utvikling til større og rikere humanitet». Det var altså ikke bare jødene og deres stat som må beskyttes, det var alle de humanistiske verdier som vi baserer våre samfunn på.⁷⁷

Om dette var et hardtslående innlegg for Israels sak, var det en ny artikkel fra Aftenutgaven 30. mai som vekker enda mer oppsikt; det var en artikkel fra Aftenpostens utsendte medarbeider Harald Brynildsen. Artikkelen gjør det svært klart hvordan Aftenposten stilte seg, og var en av de artiklene som brukte mest virkemidler og som talte sin pro-israelske støtte tydeligst.⁷⁸

På forsiden av avisen var det et bilde av et israelsk krigsminnesmerke.⁷⁹ Tittelen på selve artikkelen inne i avisen ga en klar indikasjon på hva leseren kunne forvente: «Sterkt møte med et lite lands bevegede historie». Artikkelen er svært pro-israelsk, og bruker svært mye patos og følelsesladede skildringer. Brynildsen startet med å nok en gang beskrive hvor vakkert landet er: «Veien svinger i svak bue gjennom et dalføre med skogkledde åser på begge sider». Videre langs Brynildsens vei møtte han landets 'gamle' historie: et gammelt karosseri fra en panserbil i veikanten. «bilvrakene ligger her til minne om de soldatene som falt da vi skjøt oss gjennom til den beleirede by Jerusalem» og videre «like ved disse panserbilene, som forteller noe av landets nyere historie, står en gammel overbygget stenbrønn i veikanten. Fra den drakk eslene seg utørste i en fjern og svunnen tid».⁸⁰

Brynildsen trakk både eventyr-paralleller og bibel-nostalgi fra landskapet. I denne artikkelen minnet han til tider mer om en romanforfatter enn en journalist; «... et landskap som er hentet fra våre barnedagers spennende timer i bibelhistorie. Nu, her i det fysiske riktige landskap, respituleres [sic] lærebøkens tegninger og barnesinnets egne forestillinger om det vi leste og hørte om den gang»; og videre «men Judeas høyder bevarer likevel, i den flimrende soldis, sin

⁷⁶ Rieber-Mohn 1967: Pro-Israel.

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Brynildsen 1967: E

⁷⁹ Brynildsen 1967 D: Israelsk krigsminne.

⁸⁰ Brynildsen 1967: E

plass i sinnet som det fjerne, merkelige og eventyraktige land...» Disse utdragene illustrerer den kraftige romantiseringen av området fra Brynildsen, som da forankres i jødene og deres rett til å være her.⁸¹

I Aftenposten var forsiden 31. mai viet den overraskende forsvarsavtalen mellom Egypt og Jordan.⁸² Det var også en artikkel i avisen som beskrev stemningen på et masse møte i Kairo, skrevet av samme utsendte medarbeider, Per Christiansen. Artikkelen hadde tydelig til hensikt å virke skremmende og advarende, der den blant annet fortalte om små barn ned i 6-7-årsalderen som skrek krigsrop. «gutter på 6-7 år står opp og lover de vil slå jødene»; «[...] over 20 000 hoppende, skrikende, klappende og tydeligvis fullstendig ukontrollerbare arabere».⁸³

Christiansen skrev om gaten hvor møtet fant sted som «åstedet». En spesielt personlig opplevelse fikk også plass i artikkelen; «størst inntrykk gjorde kanskje en liten gutt som kan ha vært 6-7 år gammel. Han holdt en lang tale og pisket seg selv opp i hysteri hvor han hellig lovet å følge sine ledere og slå jødene og alle andre slemme mennesker»; og videre «mødre holdt barn som knapt kunne gå og fikk dem til å klappe like rytmisk som de andre til ropet 'Abdel Nasser ya habib' – Nasser, vi elsker deg!»⁸⁴

I Israel ble forholdet mellom regjeringen og de militære lederne mer spent og presset økte på stats- og forsvarsminister Levi Eshkol som en følge av forsvarsavtalen mellom Egypt og Jordan. Det var nå ikke lenger mulig for Jordan å holde seg passiv i tilfelle krig og Israel kunne ikke lenger satse på å kun forsvare seg i sør og nord, nå måtte også et angrep fra øst tas med i vurderingene. Blant folket i Israel begynte det også å vokse frem en viss uro og bekymring for krigen som kunne komme. Flere og flere sivile la press på regjeringen med krav om handling for å møte krigstrusselen.⁸⁵

Som et resultat av dette presset fra befolkningen og de militære lederne ble det 1. juni dannet en ny nasjonal samlingsregjering i Israel. General Moshe Dayan, som hadde ledet felttoget i Sinai i 1956 og som var en favoritt blant folket og de militære, gikk inn som ny forsvarsminister. I tillegg gikk også lederen for et av de høyre-orienterte partiene, Menachem Begin, inn i regjeringen som minister uten portefølje.⁸⁶

⁸¹ Brynildsen 1967: E

⁸² Christiansen 1967 C: Avtale Nasser – Hussein, overraskende trekk i Cairo.

⁸³ Christiansen 1967 B: 20 000 i taktfast hyldest til Nasser på masse møte.

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Oren 2002: 127-139; Waage 2013: 332-335

⁸⁶ Oren 2002: 136-139; Shlaim 2000: 236-239

I Dagbladet 1. juni ble det trykket en «Appell til Nasser fra Oslo arbeiderparti». Denne appellen talte Israels sak, og gjorde det tydelig hva AP mener.⁸⁷

3. juni ble det trykket i Dagbladet en bokreklame for boken «ISRAEL dobbelt-løftets land». Boken ble beskrevet som «høyaktuell, levende og personlig skrevet».⁸⁸ Boken er skrevet av Eva Scheer, som er av jødisk opphav, og journalist for Arbeiderbladet på dette tidspunktet. Scheer var kjent for å være svært støttende ovenfor sionismen, og bidro til å påvirke den pro-israelske politiske strømmingen i Norge utover det å gi ut bøker.⁸⁹

På Dagbladets siste side denne dagen ble det skrevet om Dayans inntog i Israels regjering, under overskriften «Dayan hilses med begeistring i Israel».⁹⁰ Det ble også trykket et opprop fra 194 nordmenn til regjeringen: «Engstelse for at Israel utslettes». Et slikt opprop kan fortelle om folkeopinionen i Norge utover de politiske strømmingene, selv om det er viktig å være klar over at det var ikke alle som kunne få noe på trykk i landsdekkende aviser den gangen. Det ser man også av hvem som signerte dette oppropet; «blant underskriverne er professorer, fylkesmenn, forfattere, redaktører, skolefolk, stortingsrepresentanter, skuespillere, journalister, en biskop, flere prester m.fl.»⁹¹ Oppropet var av folk med politisk, akademisk eller kulturell innflytelse og kan i stor grad gjenspeile den norske folkeopinionen. Et av 'bevisene' på at denne appellen reflekterer den generelle folkeopinionen, er at den også ble trykket i Aftenposten, her også med navn og yrke/tittel på samtlige underskrivere.⁹²

Videre i Dagbladets utgave var det en egen artikkel viet Israels nyinnsatte forsvarsminister; «Moshe Dayan i første linje». Artikkelen oppleves som nærmest en heltedyrking av Dayan, med setninger og formuleringer som «navnet Moshe Dayan får nesten enhver Israeler til å smile stolt»; videre «den brunbarkede offiseren er en 'innfødt' israeler»; og «arabiske angrep truet stadig de utsatte kibbutzer og jødene måtte stadig være på vakt. Han var ikke mer enn 14 år da han begynte i Haganah, den hemmelige israelske armé». Man kan stille seg spørrende til hvorvidt vervingen til en hemmelig hær i så ung alder ville blitt fremstilt på en slik heroisk måte dersom det hadde angått en arabisk øverstkommanderende. Dayans militære kompetanse ble også understreket kraftig: «da Sinai-felttoget fant sted var det Moshe Dayan som hadde lagt

⁸⁷ Dagbladet 1967 A: Appell til Nasser fra Oslo Arbeiderparti.

⁸⁸ Dagbladet 1967 E: 'Israel – Dobbeltløftets land'.

⁸⁹ Gjerde 2017, «Eva Scheer»

⁹⁰ Dagbladet 1967 F: Dayan hilses med begeistring i Israel.

⁹¹ Dagbladet 1967 G: Engstelse for at Israel utslettes.

⁹² Aftenposten 1967 E: Norske forpliktelser overfor Israel understrekes i henvendelse.

opp strategien. Det fortelles at fra et militært synspunkt var opplegget så å si prikkfritt. De amerikanske panserskolene bruker i dag Dayans opplegg nærmest som lærebok i panserkrig.»⁹³

En av de siste artiklene fra utsendt medarbeider Harald Brynildsen før krigsutbruddet var også på trykk i avisen. Nok en gang la han svært mye følelser i det han skrev og skildret, og igjen minner skrivestilen hans mer om en roman enn en avisartikkel. I artikkelen «borgere i uniform langs Israels truede grenser» skrev Brynildsen om de ‘vanlige’ mennene som var kalt inn fra reserven, og nå sto ved Israels grenser. «I skyggen av en mektig eukalyptus sitter en ung mann [...] Mike skriver brev hjem til sin kone. [...] et maskingevær står rett ved siden av ham. Mike kan på et øyeblikk skifte fra kulepenn til avtrekker, fra familiemann og kibbutz-medlem til soldat»; videre beskrives «[en soldat] var på vei med fly til et land i Syd-Amerika da han hørte og leste om forholdene hjemme. Han gjorde straks vendereis og meldte seg til sin avdeling så fort det overhodet var mulig»; videre «... kanoner mot en bakgrunn av gule åkre og grønne beitemarker – et fruktbart land.» Artikkelens siste setning illustrerer kanskje bedre enn noe annet Brynildsens skildring; «... kanonmannskapene står klar med avtrekkersnoren. Men de trekker ikke!»⁹⁴

Artikler skrevet som denne har mye patos. Den er nasjonalistisk og romantiserende om den utfordringen både israelere og arabere sto ovenfor. En humanisering av situasjonen og familiarisering som dette ble imidlertid ikke dekket fra arabisk perspektiv i noen av avisene.

Endringen i den israelske regjeringen hvor de militære fikk større innflytelse ble beskrevet i positive vendinger. General Moshe Dayan heltebeskrives og den vanlige israelske borger som nå var innkalt til ekstraordinær militærtjeneste ble i artiklene omtalt i svært positive vendinger.

4.6. Krigsutbruddet

Morgenen 5. juni brøt krigen ut. Rapporter om krigens utbrudd og egyptiske seire som var ren propaganda ovenfor Jordan og Syria, gjorde at landene ble med Egypt i krigen mot Israel. På tre timer denne morgenen ødela det israelske flyvåpenet hele den egyptiske flystyrken mens flyene sto på bakken. Krigen var i praksis vunnet allerede da. Egyptiske media sendte ut propagandameldinger om at de hadde fremgang i kampene mot Israel.⁹⁵ Dette fikk Jordan og Syria til å tro at Egypt var på offensiven og de kastet seg med i krigen. Israels flyvåpen gjorde

⁹³ Dagbladet 1967 H: Moshe Dayan i første linje.

⁹⁴ Brynildsen 1967: C

⁹⁵ Oren 2002: 177-186

relativt kort prosess med de mye svakere flyvåpnene til Syria og Jordan. Da propagandaløgnene ble avslørt var det araberlandene som nok en gang ble den tapende part.⁹⁶

Dagbladet meldte som hovedoppslag på forsiden 5. juni at «ISRAEL og EGYPT er i FULL KRIG». I Aftenposten ble krigsutbruddet først meldt om i aftenutgaven.⁹⁷

Et interessant poeng om Dagbladets utgave 5. juni, er at førsteopplaget som ble sendt i trykken hadde en annen overskrift, som indikerte at Egypt hadde startet krigen, ifølge Hagelund i boken «Israel – elsket og hatet». Hagelund var utenriksansvarlig redaktør i Dagbladet på denne tiden, og endret altså overskriften og forsiden da det kom motstridende meldinger om krigens første timer.⁹⁸

5. Konklusjon

Forløpet til seksdagerskrigen i juni 1967 var en dramatisk periode preget av opprustning, uro og kraftig retorikk. Som nevnt i innledningen var seksdagerskrigen kanskje den eneste Israel-Arabiske krigen ingen av partene ønsket.⁹⁹ Egypts President Abdel Gamal Nasser ble fanget av omstendigheter og sin egen krigsretorikk.¹⁰⁰ Det interne mistillitsforholdet mellom de arabiske lederne kombinert med israelsk opportuniste, bidro til å eskalere situasjonen til krigsutbruddet til sist ble uunngåelig.¹⁰¹

Som denne oppgaven har belyst, var den norske dekningen av konflikten i perioden 16. mai – 5. juni svært pro-israelsk. Denne holdningen var forventet, men det som er interessant er at Dagbladet gradvis ble mindre ‘dramatisk’ i sin dekning og sitt synspunkt, mens Aftenposten ble enda hardere i sin pro-israelske holdning. Det var uventet at Aftenposten skulle vise sin støtte tydeligere enn Dagbladet. Jeg hadde forventet at Aftenposten skulle være mer nøytral, og at Dagbladet ville bruke mer virkemidler og patos i sin formidling. Det var derimot Aftenposten som nærmest i panegyrisk støtte beskrev situasjonen i dagene opp mot krigsutbruddet.

I starten var begge aviser, men særlig Aftenposten, mest fokusert på status til de norske tjenestemennene i området, og hvordan FN, USA og Sovjet håndterte situasjonen. De norske

⁹⁶ Waage 2013: 352-355

⁹⁷ Aftenposten (5. juni 1967). Forside; Dagbladet (5. juni 1967). Forside.

⁹⁸ Hagelund 1983: 53-58

⁹⁹ Waage 2013: 349-351

¹⁰⁰ Rogan 2012: 422-423

¹⁰¹ Shlaim 2000: 236-239

FN-styrkene sto sentralt i starten av perioden, og deres innsats for å fremme fred i Midtøsten til tross for aggressive arabiske land ble viet mye plass.

Etter at Nasser stengte Tiranstredet 22. mai for israelsk skipsfart, og spenningen økte ytterligere, ble det også tydeligere hvordan den norske pressen stilte seg i konflikten. Aftenposten ble synlig mer pro-israelsk. Dagbladet lå hovedsakelig på den samme linjen i hele perioden; klart pro-Israel, men med mer nøytral fremstilling og bruk av virkemidler enn Aftenposten. Det ble dyrket frem et bilde av Israel som den lille modige David i møte mot den store grusomme Goliat; demokratiets fyrtårn blant Midtøstens udemokratiske arabiske stater.¹⁰²

Denne oppfatningen ble også delt i stortingskretser, og det var en sterk sympati med det prøvede Israel blant det norske folk, både på venstresiden og høyresiden av norsk politikk.¹⁰³ Avisene Dagbladet og Aftenposten ble sannsynligvis både påvirket selv, samt bidro til å påvirke gjennom sin klare retorikk og fremstilling av situasjonen som utviklet seg. Det var bred konsensus i norsk politikk og høyerestående samfunnsliv om støtten til Israel. På høyresiden førte den pro-amerikanske holdningen til støtte ovenfor Israel, hvis fremste garantist tross alt var USA, sammen med Storbritannia og Frankrike.

Det er liten tvil om at norsk presse var pro-israelsk, selv om denne oppgaven har et mindre utvalg av kildemateriale. De to avisene som er studert dekker hele landet, og også hver sin politiske orientering. Slik er det mulig å få et innblikk i hvordan resten av landet også stilte seg ved å belyse likheten i dekingen deres.

¹⁰² Se særlig: Storsletten 1967: A; B; C; Mohr 1967: A; B; Brynildsen 1967: B; C; D; E.

¹⁰³ Hagelund 1983: 10-19, 23-32

6. Bibliografi:

6.1. Litteratur:

Hagelund, Karl Emil. (1983). *ISRAEL – Elsket og hatet*. Oslo: Gyldendal.

Oren, Michael B. (2002). *Six days of war*. London: Oxford University Press.

Rogan, Eugene. (2012). *The Arabs, A History*. London: Penguin books.

Selbekk, Vebjørn. (2013). *Korset og davidstjernen: Norge, jødene og Israel – fra 1814 til i dag*.

Oslo: Genesis forlag.

Shlaim, Avi. (2000). *The Iron Wall, Israel and the Arab World*. London: Penguin books.

Smith, Charles D. (2004). *Palestine and the Arab-Israeli conflict*. Boston: Bedford/St. Martin's.

Tveit, Odd Karsten. (1996). *Alt for Israel*. Oslo: J. W. Cappelens forlag.

Waage, Hilde Henriksen. (2013). *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Oslo: Cappelen

Damm Akademisk.

6.2. Nettsider:

Bredvei, Dag. (publisert 19. juli 2018). Israel vedtar kontroversiell lov om jødisk nasjonalstat. *NRK*. Hentet fra

<https://www.nrk.no/urix/israel-vedtar-kontroversiell-lov-om-jodisk-nasjonalstat-1.14132134>

Forente Nasjoner. A (u.å.). Middle East – First United Nations Emergency Force. Hentet

29.10.18 fra <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unefi.htm>

Forente Nasjoner. B (u.å.). UNTSO United Nations Truce Supervision Organization. Hentet

29.10.18 fra <https://untso.unmissions.org/>

Gjerde, Åsmund Borgen. (Sist oppdatert 08. desember 2017). Eva Scheer. Hentet fra

https://snl.no/Eva_Scheer

Pettersen, Øyvind Breivik. A (Sist oppdatert 10. juni 2016). Aftenposten. Hentet fra

<https://snl.no/Aftenposten>

Pettersen, Øyvind Breivik. B (Sist oppdatert 20. juni 2016). Dagbladet. Hentet fra

<https://snl.no/Dagbladet>

Pettersen, Øyvind Breivik. (Sist oppdatert 23. mars 2015). Norsk presses historie. Hentet fra

https://snl.no/norsk_presses_historie

Tvedt, Knut Arne. (Sist oppdatert 21. mars 2018). Per Borten. Hentet fra

https://snl.no/Per_Borten

6.3. Avisartikler

Aftenposten A (22. mai 1967). Forslag om økt observatørkorps.

Aftenposten B (25. mai 1967). Hellig krig.

Aftenposten C (29. mai 1967). Nei til Nasser.

Aftenposten D (29. mai 1967). Skuffelse over FN's raske tilbaketrekning.

Aftenposten E (3. juni 1967). Norske forpliktelser overfor Israel understrekes i henvendelse.

Aftenposten F (31. mai 1967). Aggresjonen i Midt-Østen.

Brynildsen, Harald, A (2. juni 1967). General Dayan inn som forsvarsminister i Israel.

Aftenposten.

Brynildsen, Harald, B (24. mai 1967). Israelerne vel forberedt på at krigen kan komme.

Aftenposten.

Brynildsen, Harald, C (3. juni 1967). Borgere i uniform lang Israels truede grenser.

Aftenposten.

Brynildsen, Harald, D (30. mai 1967). Israelsk krigsminne. *Aftenposten*.

Brynildsen, Harald, E (30. mai 1967). Sterkt møte med et lite lands bevegede historie.

Aftenposten.

Christiansen, Per, A (2. juni 1967). Nye trusler mot Israel 'Ingen jøde vil overleve krig'.

Aftenposten.

Christiansen, Per, B (31. mai 1967). 20 000 i taktfast hyldest til Nasser på masse møte.

Aftenposten.

Christiansen, Per, C (31. mai 1967). Avtale Nasser – Hussein, overraskende trekk i Cairo.

Aftenposten.

Dagbladet A (1. juni 1967). Appell til Nasser fra Oslo Arbeiderparti.

Dagbladet B (18. mai 1967). Kraftigste oppladning siden Suez-krisen.

Dagbladet C (20. mai 1967). FN ut av Midt-Østen.

Dagbladet D (23. mai 1967). Rede til krig mot Israel, sier Nasser.

Dagbladet E (3. juni 1967). Bokreklame 'Israel – Dobbeltløftets land'.

Dagbladet F (3. juni 1967). Dayan hilses med begeistring i Israel.

Dagbladet G (3. juni 1967). Engstelse for at Israel utslettes.

Dagbladet H (3. juni 1967). Moshe Dayan i første linje.

Hagelund, Karl Emil (3. juni 1967). Tidsinnstilt bombe. *Dagbladet*.

Heimar, Bjørn (19. mai 1967). FN-styrkene ut av Gaza. *Aftenposten*.

Kandahl, Torolv (22. mai 1967). FN og Midt-Østen. *Aftenposten*.

Markusson, Markus, A (27. mai 1967). 'Nasser er de fattiges far'. *Dagbladet*.

Markusson, Markus, B (27. mai 1967). Hvem er sterkest i Midt-Østen. *Dagbladet*.

Markusson, Markus, C (30. mai 1967). 'Kjemp mot synd, og Gud vil hjelpe dere'. *Dagbladet*.

Moe, Trygve (23. mai 1967). Blokade av Akaba-bukta er kvelertak på Israel. *Dagbladet*.

Mohr, Anton, A (27. mai 1967). Eilath. *Aftenposten*.

Mohr, Anton, B (3. juni 1967). Det evige hat. *Aftenposten*.

Oestermann, Richard (29. mai 1967). Israel frykter en ny München-politikk. *Dagbladet*.

Rieber-Mohn, Hallvard (30. mai 1967). Pro-Israel. *Aftenposten*.

Storsletten, Roald, A (18. mai 1967). Farlig oppladning i Midt-Østen. *Dagbladet*.

Storsletten, Roald, B (25. mai 1967). Israel i fare. *Dagbladet*.

Storsletten, Roald, C (30. mai 1967). Sovjetunionen og Midt-Østen. *Dagbladet*.

